

WERONIKA MADRYAS-SZYBA
Uniwersytet Wrocławski, Instytut Psychologii
 <https://orcid.org/0000-0001-5478-0055>

DOI: 10.26106/g3h1-2b89

BAŚNIOTERAPIA JAKO NARZĘDZIE WSPIERAJĄCE DWUJĘZYCZNOŚĆ DZIECI POLONIJNYCH WE WŁOSZECH

W niniejszym artykule przedstawiono wykorzystanie baśnioterapii, w szerszym rozumieniu definiowanej jako biblioterapia, w zwiększaniu kompetencji komunikacyjnych dzieci polonijnych we Włoszech oraz dążeniu do ich dwujęzyczności. W wąskim ujęciu baśnioterapia stanowi część biblioterapii, która z kolei jest fragmentem arteterapii. Ten ostatni termin zdefiniowany został przez Witę Szulc, współzałożycielkę Stowarzyszenia Arteterapeutów Polskich Kajros oraz prezesa honorowego tej organizacji. Jak określiła badaczka:

Arteterapia jest działalnością ukierunkowaną na człowieka i jego środowisko, mającą na celu przywrócenie, poprawę lub utrzymanie zdrowia i dobrej jakości życia, prowadzoną przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach, której specyfika polega na tym, że do realizacji tego celu wykorzystuje sztukę, w różnych jej formach, traktowaną jako narzędzie terapeutyczne oraz związek terapeutyczny zachodzący między prowadzącym terapię a jego podopiecznym¹.

Jeśli chodzi o sam termin „biblioterapia”, w literaturze przedmiotu cytuje się najczęściej definicję, którą opracowała Rhea Joyce Rubin. Według badaczki jest to:

program aktywności oparty na interaktywnych procesach zastosowania drukowanych i niedrukowanych materiałów, zarówno wyobrażeniowych, jak i informacyjnych, ułatwiających przy pomocy bibliotekarza lub innego profesjonalisty osiągnięcie wglądu w normalny rozwój lub dokonywanie zmian w emocjonalnie zaburzoną zachowaniu².

¹ Kajros. Stowarzyszenie Arteterapeutów Polskich, [online] www.kajros.pl [dostęp: 12.03.2017].

² *Bibliotherapy sourcebook*, ed. R.J. Rubin, London 1978, s. XI, cyt. za: I. Borecka, *Biblioterapia w szkole. Poradnik dla bibliotekarzy*, Legnica 1998, s. 7.

Wskazuje się różne cele biblioterapeutyczne, między innymi: identyfikację, projekcję, *katharsis* i wgląd. Identyfikacja umożliwia uczestnikom biblioterapii zastępcze przeżycie, zachodzące przez możliwość mówienia o swoich uczuciach za pośrednictwem mówienia o bohaterze literackim. Projekcja polega na badaniu przesłania, intencji autora w odniesieniu do życia i doświadczenia odbiorcy. *Katharsis* pozwala na odreagowanie napięcia i zdaje się najistotniejszym elementem skutecznego procesu biblioterapeutycznego. Natomiast wgląd rozumiany jest jako doznanie samopoznania podczas terapii³.

Przyjąć można, iż kluczową funkcję w arteterapii pełni relacja terapeutyczna, zachodząca w wyniku konfrontacji pacjenta z szeroko pojmowanym dziełem. Natomiast koordynatorem każdego rodzaju arteterapii i przewodnikiem w procesie twórczo-leczniczym (uzdrawiającym) jest terapeuta. W biblioterapii zaś, a zatem także baśnioterapii, relację tę poszerzyć można o bohatera literackiego. W takim rozumieniu ostatecznie w baśnioterapii udział biorą: uczestnik zajęć, baśnioterapeuta, bohater literacki, tekst i ilustracje tworzące spójne dzieło. I to właśnie posłużenie się wprowadzonym do tak zwanego porostowego modelu baśnioterapeutycznego⁴ bohaterem literackim, przez identyfikację i projekcję, umożliwia zarówno *katharsis*, jak i wgląd w samego siebie.

POROSTOWY MODEL ZARZĄDZANIA INFORMACJĄ JAKO PIERWSZY OBRAZ KOMUNIKACJI HIPERTEKSTOWEJ

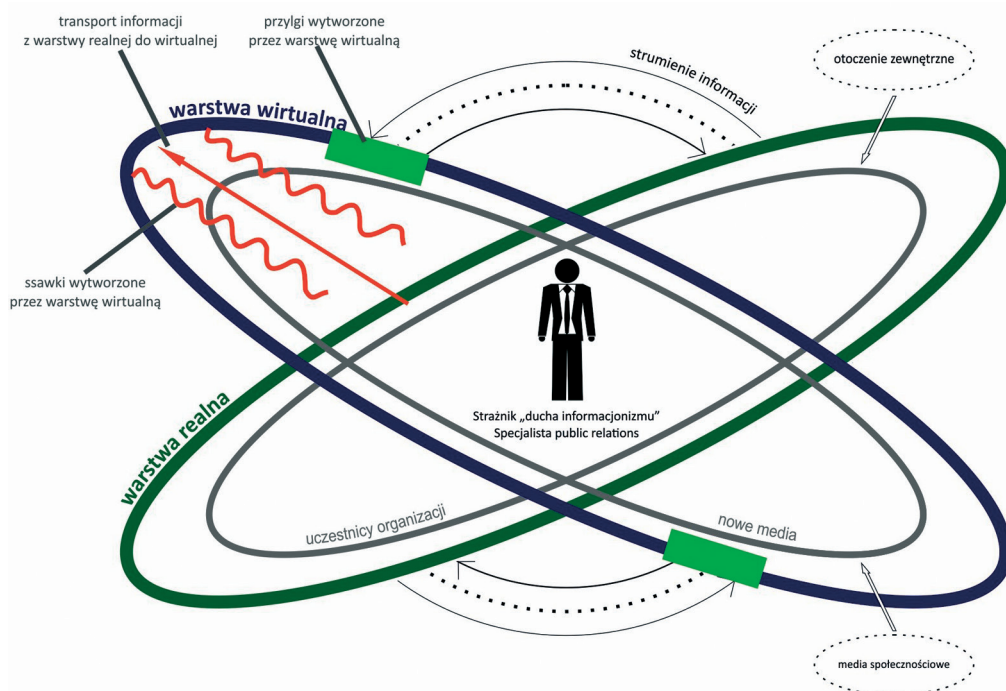
Teoretycznym fundamentem dla wspomnianego wyżej porostowego modelu baśnioterapeutycznego jest tak zwany porostowy model zarządzania informacją (inaczej: porostowy model public relations), który można uznać jednocześnie za pierwszy metaforyczny obraz komunikacji hipertekstowej. Inspiracją dla analizy porostu w kontekście public relations stała się lektura książki Wiesława Fałtynowicza pod tytułem *Porosty w lasach. Przewodnik terenowy dla leśników i taksatorów*⁵. Zauważono, że anatomia porostów jest podobna do budowy hipertekstualnego modelu public relations. Zaprezentowany na rysunku 1 model ukazuje połączenie tych dwóch perspektyw badawczych⁶.

³ A. D o l n a, *Biblioterapia a czytelnictwo*, [online] www.edukacja.edux.pl/p-4687-biblioterapia-a-czytelnictwo.php [dostęp: 11.03.2017].

⁴ Model hipertekstualnej komunikacji utworzony w nawiązaniu do porostowego modelu zarządzania informacją. Obydwa schematy zostały objaśnione i omówione szerzej w dalszej części artykułu.

⁵ W. F a ł t y n o w i c z, *Porosty w lasach. Przewodnik terenowy dla leśników i taksatorów*, Warszawa 2012.

⁶ Hipertekstualny model zarządzania informacją (public relations) we współczesnej, sieciowej, otwartej i hipertekstowej organizacji został szczegółowo omówiony w rozdziale czwartym monografii mojego autorstwa: W. M a d r y a s, *Hipertekstualny model public relations we współczesnej organizacji*, Toruń 2016, s. 172–176.

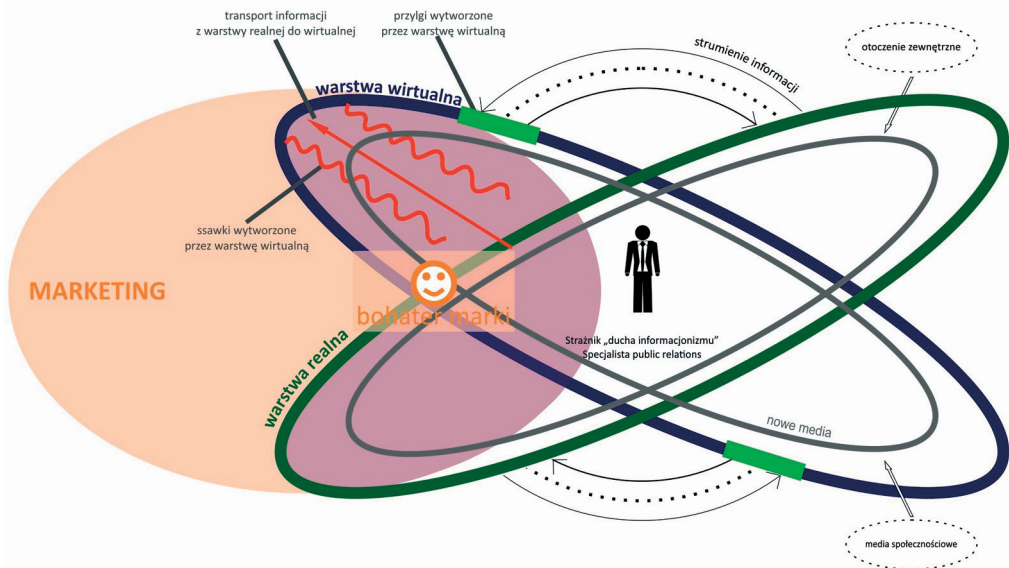
Rys. 1. Porostowy, hipertekstualny model zarządzania informacją (public relations) w organizacji sieciowej – schemat przestrzenny opracowany na podstawie metafory porostu. Pojedynczy splot – pojedyncze działania public relations. Źródło: opracowanie własne

Zaznaczone kolorem czerwonym i zielonym ssawki i przylgi (charakterystyczne dla porostu) podkreślają dominację warstwy wirtualnej w procesach komunikacyjnych dotyczących struktur sieciowych, w tym również przedsiębiorstw sieciowych.

Fałtynowicz podkreśla, że „porosty są organizmami złożonymi z co najmniej dwóch komponentów; zawsze jednak w ich plechach obecny jest cudzożywny grzyb i samożywny glon”⁷. To właśnie odrębne właściwości, niepodobne do rodzicielskich, pozwalają porównać ów nowy biologiczny byt, jakim jest porost, do nowego korporacyjnego bytu, jaki stanowi hipertekstualny model public relations. Również organizacyjni rodzice, czyli realna i wirtualna warstwa komunikacji, dają początek odmiennemu komunikacyjnemu bytowi, który z łatwością adaptuje się do sieciowej hipertekstualnej rzeczywistości. Już zasadnicza cecha, czyli hipertekstualność, czyni ów model charakterologicznie odrębnym od poprzednich, wcześniejszych modeli, a wręcz zupełnie suwerennym⁸.

⁷ W. Fałtynowicz, *Natura porostów – porosty w naturze*, [w:] *Przyroda, ekologia, kultura*, red. E. Dobierzevska-Mozrzyńska, A. Jezierski, Wrocław 2012, s. 159–167, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 3400. *Seminaria Interdyscyplinarne – Studium Generale Universitatis Wratislaviensis im. Profesora Jana Mozrzyńskiego*, t. 16.

⁸ W. Madryś, *Hipertekstualny model...*, s. 186–188.

Rys. 2. Porostowy model public relations z udziałem bohatera marki. Źródło: opracowanie własne

Zaprezentowany na rysunku 2 model skoncentrowany na wymiarze przyrodniczym (perspektywie naturalistycznej nawiązującej do organicyzmu i bioniki) poszerzyć można o wymiar kulturowy (perspektywę konstruktywizmu społecznego bazującą na związku wiedzy i widzenia). Oznacza to, że świadomość cech środowiska naturalnego pozwala nadal nadawać kulturowo zapośredniczone znaczenia obserwowanym obiektom. Przenikanie się dwóch ideologicznie odrębnych obszarów przedstawiono na rysunku 10 w monografii mojego autorstwa pod tytułem *Hipertekstualny model public relations we współczesnej organizacji* (s. 193). Tym samym pokazano, że kontekst przyrodniczy nie wyklucza rozumienia reprezentowanego przez zwolenników konstruktywizmu społecznego. I to właśnie uwzględnienie dwóch wymiarów pozwala specjalście do spraw public relations na efektywne zarządzanie informacją, w którym rozważa się różne sposoby widzenia rzeczy i różne percepcje rzeczywistości. To zaś oznacza, że współistnienie obu warstw powoduje wielowarstwowe, złożone postrzeganie organizacyjnej rzeczywistości i może przynieść wymierne PR-owskie korzyści dla szeroko rozumianej komunikacji⁹.

Wprowadzenie bohatera marki do porostowego, hipertekstualnego modelu zarządzania informacją pozwala poszerzyć analizę działalności public relations o kontekst marketingowy. Takie rozwiązanie bywa szczególnie istotne dla organizacji, w których wzniesiono komunikacyjny mur między marketingiem a public relations. Bohater marki może odegrać ważną rolę w przekształceniu owego muru w most. Odpowiednio zaprojektowana maskotka jest dobrym duchem organizacji, gdyż staje się łącznikiem zarówno pomiędzy marketingiem i public relations, jak i warstwami komunikacji – wirtualną

⁹ Tamże, s. 192–194.

i realną. To zaś oznacza, że bohater marki może stanowić ważne wsparcie dla specjalisty do spraw public relations, w szczególności w działaniach adresowanych do publiczności zewnętrznych, przykładowo: flash mobach, konferencjach prasowych, drzwiach otwartych czy sponsoringu, a także łagodzić sytuacje będące załączkiem kryzysu, a w efekcie komunikacyjnej klęski.

Ostatecznie przyjęto, że specjalista do spraw public relations w porostowym modelu zarządzania informacją z udziałem bohatera marki odpowiada za przyłgi scalające obie warstwy. Bohater marki zaś reguluje funkcjonowanie ssawek tak, by pobierać odpowiednie ilości sprawdzonych informacji, a jednocześnie unikać zbyt silnej dominacji którejs z warstw.

Zachowanie równowagi komunikacyjnej w obu warstwach stanowi trudne zadanie dla specjalisty zarządzania informacją. Bohater marki z większą łatwością o nie dba, ponieważ może przebywać w kilku miejscach jednocześnie. Oznacza to, że kiedy w warstwie realnej pojawia się jako rzeczywista maskotka, to w tym samym czasie w warstwie wirtualnej może być aktywny jako animowana postać¹⁰.

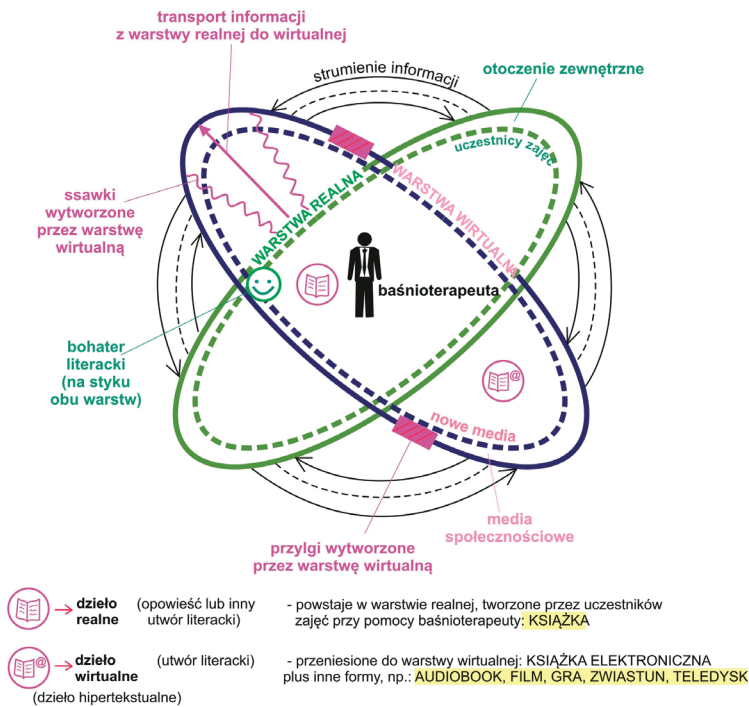
Reasumując, wprowadzenie bohatera marki do porostowego modelu zarządzania informacją ma wspomóc likwidację komunikacyjnych barier w organizacji hipertekstowej, z którymi tak często borykają się specjaliści do spraw public relations, i ostatecznie doprowadzić do wielowarstwowej integracji opierającej się na dialogu. Dokonuje się to w dużej mierze przez nierealność tej postaci, czyniącą ją podobną do bohatera literackiego, zajmującego istotne miejsce w porostowym modelu baśnioterapeutycznym – kolejnym modelu hipertekstualnej komunikacji.

POROSTOWY MODEL BAŚNIOTERAPEUTYCZNY

W porostowym modelu baśnioterapeutycznym, który można uznać za pochodną – literackie dziecko – modelu biblioterapeutycznego¹¹, funkcję specjalisty do spraw public relations pełni baśnioterapeuta bądź w szerszym ujęciu biblioterapeuta. To on stanowi centrum zaprezentowanego na rysunku 3 schematu, ponieważ zarządza strumieniami informacji i zazwyczaj także inicjuje proces komunikacji przez lekturę, opowiadanie, pomysł na historię, czyli działania mające stanowić wstęp do dialogu z uczestnikami zajęć lub wspólnego procesu twórczego.

¹⁰ Tamże, s. 191.

¹¹ Porostowy model biblioterapeutyczny jest najszerszym ujęciem dla hipertekstualnych modeli terapii przez literaturę, w tym również porostowego modelu baśnioterapeutycznego. Podkreślić należy, że wszystkie rodzaje wielowarstwowych modeli terapii przez różne typy aktywności twórczej (przykładowo: biblioterapię, muzykoterapię, wykorzystanie form plastycznych, teatralnych itd.) są pochodnymi porostowego modelu szeroko rozumianej terapii przez sztukę (arteterapii), będącego najbardziej ogólnym modelem w omawianej klasyfikacji.

Rys. 3. Porostowy model baśnioterapeutyczny. Źródło: opracowanie własne

Kształujący się w warstwie realnej dyskurs może rozwijać się dwutorowo, czyli również w warstwie wirtualnej. Dlatego też baśnioterapeuta odpowiada za przyłgi scalające obie warstwy. Przemysłenie ich współdziałania, a także określenie zasad, punktów i intensywności łączenia się pozwala bowiem zadbać o odpowiednią, w kontekście komunikacyjnym, współpracę obu płaszczyzn. Baśnioterapeuta przez cały czas czuwa nad obiegiem informacji, co jest szczególnie ważne, gdy uczestnicy baśnioterapii pracują nad tekstem – współtworzą nową baśń, opowieść czy nowelę. W tym przypadku dyskretne zarządzanie hipertekstualną komunikacją pomaga opracować spójny utwór.

Włączenie do modelu bohatera literackiego wspomaga sprawniejsze zarządzanie strumieniami informacji. Podkreślić trzeba, że zaproponowane dla niego w modelu miejsce jest nieprzypadkowe, a wręcz komunikacyjnie zasadne. Bohater literacki, podobnie jak bohater marki w porostowym modelu zarządzania informacją, umiejscowiony został na styku obu warstw. Jego nierealność pozwala mu bowiem na przebywanie w obu z nich jednocześnie. I to właśnie ta niezwykła aktywność wspomaga regulację funkcjonowania ssawek tak, by pobierały właściwe ilości sprawdzonych informacji. Jednocześnie bohater literacki, przez dyskretne uczestnictwo w wirtualnej i rzeczywistej przestrzeni, zapobiega zbyt silnej dominacji którejś z warstw, prowadzącej zazwyczaj do komunikacyjnego konfliktu.

Ważnym elementem modelu jest dzieło, w którego przypadku hipertekstualność może przybrać dwie postaci. Po pierwsze, w sytuacji, gdy efektem baśnioterapii będzie książka, to sposób jej rozpowszechniania zazwyczaj ma hipertekstualny charakter.

Oznacza to, iż wieńczące cykl zajęć dzieło może być popularyzowane zarówno przez media tradycyjne, jak i wirtualne. Po drugie, sama postać dzieła bywa hipertekstualna. Stworzony utwór może przybrać klasyczną, książkową formę, właściwą dla warstwy realnej, a jednocześnie formę elektroniczną (przykładowo audiobook lub film), wpisującą się w przestrzeń wirtualną.

Reasumując, wielowarstwowość dotyczy zarówno baśnioterapeuty, jak i bohatera literackiego, a także publiczności przynależącej do obu warstw oraz dzieła.

AUTOR MODELOWY I CZYTELNIK MODELOWY W POROSTOWYM MODELU BAŚNIOTERAPEUTYCZNYM

W porostowym modelu baśnioterapeutycznym baśnioterapeuta odgrywa rolę autora modelowego. Ten zaś to

głos, który przemawia do nas z miłością (czasem apodyktycznie, czasem podstępnie), który chce, abyśmy mu towarzyszyli. Głos ten ujawnia się jako strategia narracyjna, jako zbiór instrukcji, które poznajemy stopniowo i do których musimy się dostosować, kiedy postanawiamy zostać czytelnikami modelowymi¹².

Otóż baśnioterapeuta jest przewodnikiem w toczącej się narracji. Inicjuje proces twórczy, a w dalszej części baśnioterapii go koordynuje. W takim rozumieniu odpowiada za tworzenie zarówno strategii narracyjnej, jak i instrukcji do dalszego działania. Sugeruje strukturę utworu i czuwa nad kształtowaniem się spójnej całości. Poza tym opracowuje program zajęć. Program ów jest adresowany przede wszystkim do uczestników zajęć, ale może być rozpowszechniony i realizowany (w całości lub w pewnym zakresie) również w warstwie wirtualnej przez użytkowników sieci, w tym mediów społecznościowych. I to właśnie szeroko rozumiana obecność w sieci czyni także plan zajęć z baśnioterapii hipertekstualnym.

Interesującą grupę w kontekście wielowarstwowości stanowią członkowie zajęć tworzący warstwę realną. Z jednej strony są czytelnikami modelowymi, z drugiej zaś stają się autorami modelowymi, czyli współtwórcami powstającego dzieła¹³. Oznacza to, że ich rola ma złożony, hipertekstualny, dwuwarstwowy charakter. W sytuacji, gdy utwór stworzony podczas baśnioterapii zostanie rozpowszechniony w mediach, użytkownicy mediów tradycyjnych i nowych mediów (w szczególności społecznościowych) są czytelnikami modelowymi.

Także obecnego na styku warstw bohatera literackiego cechuje, wpisana w jego naturę, hipertekstualność. Jedyne on potrafi równocześnie przebywać w obu warstwach, co czyni go prawą ręką baśnioterapeuty i poważnym wsparciem w procesie twórczym i dydaktycznym. To właśnie bohater literacki może mieć na tyle dużą siłę perswazji, by

¹² U. E c o, *Sześć przechadzek po lesie fikcji*, tłum. J. J a r n i e w i c z, Kraków 1996, s. 21.

¹³ W hipertekstualnym modelu zarządzania informacją (public relations) jednoczesną funkcję autora modelowego i czytelnika modelowego pełnią dziennikarze. W. M a d r y a s, *Hipertekstualny model...*, s. 101.

stać się drugim, obok baśnioterapeuty, autorem modelowym. Przez swoją obecność, osobowość i narrację kształtuje wirtualny dialog, co oznacza, że buduje komunikację z wirtualnymi użytkownikami modelowymi.

Zaprezentowany w teoretycznej części artykułu model ma uniwersalny charakter. To sprawia, iż zastosowanie go w analizowanym projekcie wymaga węższej analizy, skoncentrowanej na konkretnym wydarzeniu.

STUDIUM PRZYPADKU

Mój pierwszy dwujęzyczny zbiór baśni zatytułowany *Baśnie srebrzystego księżyca. Le fiabe della luna argentata* został wydany w 2015 roku przez Wydawnictwo DANA Danuty Wojtaszczyk¹⁴. Książka była sprzedawana w księgarniach w Rzymie oraz za pośrednictwem strony internetowej wydawnictwa. Wywiad ze mną na temat publikacji ukazał się 4 grudnia 2014 roku w czasopiśmie „Nasz Świat”¹⁵. Przeprowadziła go Danuta

Rys. 4. Pierwsza strona okładki. Źródło: archiwum autorki

¹⁴ T a ż, *Baśnie srebrzystego księżyca. Le fiabe della luna argentata*, tłum. I. B a n c h i g, il. A. K u - m u d a, Gdynia 2015.

¹⁵ T a ż, *Wywiad z Weroniką Madryas, autorką baśni „Le fiabe della luna argentata”*, rozm. przepr. D. W o j t a s z c z y k, [online] naszswiat.it/polacy-we-wloszech/weronika-madryas-autorka-basni-le-fiabe-della-luna-argentata/ [dostęp: 1.02.2020].

Wojtaszczyk, będąca członkiem redakcji pisma; promowała ona także wszystkie moje późniejsze działania we Włoszech.

Opublikowana wówczas baśń *Drzewo i ptak* została przedstawiona podczas Book-City Milano w listopadzie 2017 roku w Narodowym Muzeum Nauki i Technologii im. Leonarda da Vinci w Mediolanie w ramach spotkania „Le Strade della Fiaba Europea”¹⁶. Udział w tym wydarzeniu zaowocował nowymi kontaktami ze środowiskiem polonijnym we Włoszech.

W czerwcu 2018 roku na Sycylii w Palermo w Villa Niscemi (Sala delle Carrozze) odbyło się spotkanie literackie dotyczące mojego drugiego dwujęzycznego zbioru baśni zatytułowanego *Baśnie złocistych gwiazd. Le fiabe delle stelle dorate*, wydanego w tym samym roku w Palermo przez oficynę People & Humanities¹⁷. Wzięli w nim udział: Davide Farina, konsul honorowy Rzeczypospolitej Polskiej w Palermo, Giovanna Marano, radna do spraw szkolnictwa w Palermo, Mauro Buscemi, dyrektor wydawnictwa People & Humanities, Beata Kowalczyk, prezes stowarzyszenia włosko-polskiego Europa Condivisa – Wspólna Europa, dzieci uczęszczające na zajęcia do Sobotniej Szkoły Kultury i Języka Polskiego w Palermo, powstałej przy stowarzyszeniu Europa Condivisa – Wspólna Europa, uczniowie Convitto Nazionale „Giovanni Falcone”, szkoły państwowej „S.S. Tomaselli” oraz kompleksu szkolnego Umberto Giordano¹⁸. To właśnie uczniowie z wymienionych placówek wykonali ilustracje do książki. Inicjatywa została zorganizowana przez stowarzyszenie Europa Condivisa – Wspólna Europa we współpracy z Konsulatem Honorowym Rzeczypospolitej Polskiej w Palermo, pod patronatem Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie i Comune di Palermo.

Podczas spotkania odczytałam list do dzieci i pozostałych uczestników wydarzenia, podpisałam książki oraz wzięłam udział w debacie dotyczącej szeroko rozumianych komunikacyjnych i kulturowych korzyści wynikających z dwujęzyczności dzieci polonijnych. Dwujęzyczność umożliwia lub ułatwia komunikację z członkami polskich rodzin w Polsce oraz Polakami we Włoszech, kształtuje i umacnia tożsamość narodową oraz wspiera działalność środowiska polonijnego we Włoszech. W większości przypadków polonijne dzieci, które wzięły udział w projekcie, pochodziły z rodzin polsko-włoskich i miały mamę Polkę. I chociaż to mamy zabiegały o znajomość języka polskiego, to widoczne było silne poparcie ze strony włoskich rodzin dla dwujęzyczności. Świadczyć o tym mogą liczna obecność Włochów na spotkaniu oraz ich zaangażowanie w organizację i realizację omawianego wydarzenia.

¹⁶ Prezentacja polskiej bajki na BookCity w Mediolanie, [online] <https://www.polacywewloszech.com/2017/11/13/prezenta-polskiej-bajki-bookcity-w-mediolanie/> [dostęp: 1.02.2020]; Le Strade della Fiaba Europea, [online] www.facebook.com/events/290449818115533 [dostęp: 1.02.2020].

¹⁷ W. M a d r y a s, *Baśnie złocistych gwiazd. Le fiabe delle stelle dorate*, tłum. I. B a n c h i g, B. B u - j a l s k a, Palermo 2018.

¹⁸ Baśnie Weroniki [oficjalna strona autorska], [online] <https://www.weronikamadryasbooks.com/wydawnictwo> [dostęp: 1.02.2020]; W. M a d r y a s, *Baśnie Złocistych Gwiazd_Warsztaty literackie polsko włoskie*, film zamieszczony w serwisie YouTube, [online] https://www.youtube.com/watch?v=HNETnEZ_xWU [dostęp: 1.02.2020].

Czas spędzony z dziećmi w czerwcu 2018 roku zaowocował kolejnym projektem. Otóż w maju 2019 roku przeprowadziłam warsztaty literackie w kilku szkołach polonijnych oraz włoskich w Palermo, Salerno oraz Lago Patria¹⁹. Podczas zajęć dzieci realizowały prace plastyczne i teatralne nawiązujące do *Baśni złocistych gwiazd*. Aktywność i zaangażowanie uczestników warsztatów pozwoliły spełnić założone wcześniej cele baśnioterapeutyczne, do jakich należały zwiększenie kompetencji komunikacyjnych obu grup językowych oraz przełamanie lęku dzieci polonijnych przed wypowiedzianiem się w języku polskim. Wspólna interpretacja baśni rozwinęła także u nich kompetencje literackie i twórcze oraz dała możliwość wykonania prac plastycznych i teatralnych.

Podkreślić należy, że niektórzy nauczyciele wraz z uczniami bardzo starannie przygotowali się do warsztatów – w kilku odwiedzanych placówkach książka została wcześniej przez nich przeczytana i wspólnie omówiona, w szkole podstawowej w Lago Patria włoskie dzieci stworzyły wspaniałą teatrzyk kukiełkowy, natomiast w Palermo uczniowie włoscy i polscy wspólnie zbudowali zaczarowane drzewo mieszkalne, a także opracowali bardzo precyzyjną i pomysłową makietę dziupli skrzata leśnego.

PROGRAM WARSZTATÓW LITERACKICH PROMUJĄCYCH DWUJĘZYCZNE,
WŁOSKO-POLSKIE WYDANIE *BAŚNI ZŁOCISTYCH GWIAZD*

Program został zaakceptowany przez Wydział Konsularny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie i zrealizowany podczas spotkań. Jego głównym celem było uświadomienie dzieciom rodzin polsko-włoskich, jak ważna jest znajomość obu języków, a także rozbudzenie w uczestnikach zamiłowania do lektury i pokazanie, że czytanie, nawet w erze nowych mediów, może nieść radość i być inspiracją dla innych działań. Kolejnym, równie istotnym zadaniem warsztatów było promowanie zarówno języka polskiego, jak i polskiej literatury dziecięcej za granicą i w środowisku lokalnym, w tym przypadku pośród dzieci włoskich. Dwujęzyczna postać książeczki dała równe szanse na dotarcie do czytelników obu narodowości, a wspierające promocję warsztaty miały wspomagać integrację obu kultur.

Przedstawione założenia programu stanowiły bazę teoretyczną projektu oraz podstawę do określenia budżetu przedsięwzięcia. Jako cele szczegółowe można wskazać:

- pogłębienie kompetencji językowej;
- umocnienie poczucia polskości w przypadku dzieci z rodzin polskich lub polsko-włoskich;
- rozbudzenie wrażliwości i empatii;
- rozbudzenie i umocnienie zamiłowania do wysiłku intelektualnego;
- pogłębienie kreatywności i przygotowanie do koncepcyjnego, twórczego myślenia i działania;

¹⁹ Europa Condivisa – Wspólna Europa, [Warsztaty literackie, promujące dwujęzyczne, włosko-polskie, wydanie „Baśni złocistych gwiazd – Le fiabe delle stelle dorate”...], wpis z portalu społecznościowego Facebook z 18 maja 2019, [online] <https://www.facebook.com/1397622153826974/posts/2334138230175357/> [dostęp: 1.02.2020].

- poprawienie zdolności koncentracji na wykonywanym zadaniu;
 - przygotowanie do pracy w grupie;
 - pogłębienie kompetencji komunikacyjnych przez rozmowę i słuchanie pozostałych uczestników zajęć;
 - wsparcie w kształtowaniu odpowiednich relacji z rówieśnikami.
- Jeśli zaś chodzi o metody i techniki wykorzystywane podczas zajęć oraz o ich formę, można wskazać następujące rozwiązania:
- słowne – rozmowa kierowana, głośne czytanie;
 - aktywizujące – praca z tekstem, zabawy integracyjne, techniki plastyczne.
- W programie należało również wskazać środki do realizacji zadań. Były to:
- wybrane baśnie;
 - akcesoria potrzebne do ćwiczeń: kredki, farbki, pędzle, bloki.

Podczas warsztatów dzieci poznawały wybrane utwory z *Baśni złocistych gwiazd*. Czytałam słuchaczom jedną baśń, na której podstawie był realizowany dalszy program spotkania. Wszystkie starannie wykonane i pomysłowe prace zostały zaprezentowane na wystawie będącej uroczystym zakończeniem warsztatów.

Czas trwania warsztatów wynosił trzy godziny lekcyjne, po 45 minut z przerwami piętnastominutowymi. W trakcie pierwszej godziny czytałam uczestnikom wybraną baśń, na przykład *Sjęstę Eugeniusza*. Dzieci proponowały włoskie imiona dla bohaterów utworu oraz ustalały włoskie menu dla skrzatów, lotinek i dreptaków, zgłaszały się, dyskutowały, robiły burzę mózgow. Następnie w zespołach (liczących trzy lub cztery osoby) wykonywały kredkami ilustrację drzewa na dużym arkuszu – projekt drzewa mieszkalnego. Podczas trzeciej godziny każde dziecko już samodzielnie malowało farbami portret lotinki, dreptaka, skrzata lub kwiatonki.

Weronika Madryas

Baśnie złocistych gwiazd
Le fiabe delle stelle dorate

Warsztaty literackie promujące dwujęzyczne, polsko-włoskie, wydanie „Baśni złocistych gwiazd”.

Weronika Madryas

21 maj - Palermo, godz. 9:30-11:00
D.D.S. "Nicolò Garzilli" - Plesso Garzilli
Via Isonzo, 7, 90144 Palermo
16:30-18:00
Galleria d'Arte Moderna,
Via Sant'Anna, 21

23 maj - Salerno, godz. 16:30-19:00
chiesa Santa Maria ad Martyres,
via Adriano Falvo 2/1, zona Torione a Salerno

24 maj - Lago Patria, godz. 10:30-13:00
Scuola dell'infanzia paritaria Le Coccole
Via Staffetta 2A . 80014 Giugliano in Campania . (NA)

25 maj - Lago Patria, godz. 11:00-12:30/16:30-18:00
Sobotnia Szkoła Kultury i Języka Polskiego
w Lago Patria 187, Campania (NA)

Logos of various institutions: Regione Siciliana, Regione Campania, Istituto Polono, Istituto Polono, ALESAP, Le Coccole, Palermo Culture, and others.

Rys. 5. Plakat informujący o warsztatach z pierwszą stroną okładki. Źródło: archiwum autorki

W wersji skróconej warsztatów, trwającej dwie godziny lekcyjne, wszystkie zajęcia realizowane były wyłącznie na podstawie baśni *Sjesta Eugeniusza*. Dzieci, podobnie jak w wersji dłuższej, proponowały włoskie imiona dla bohaterów utworu oraz ustalały włoskie menu dla skrzatów, lotinek i dreptaków, zgłaszały się, dyskutowały, robiły burzę mózgów. W ostatniej zaś części zajęć uczestnicy rysowali dziuplę skrzata Eugeniusza.

Najbardziej zaangażowani zaprojektowali także własne okładki z mapą rozgwieżdżonego nieba oraz nadali nazwy wybranym złocistym gwiazdom.

ZAKOŃCZENIE

W przeprowadzonych we Włoszech warsztatach odgrywałam rolę baśnioterapeuty, lotinki i skrzaty zaś stały się modelowymi bohaterami literackimi. To im dzieci poświęciły najwięcej uwagi, o czym świadczy wykonanie makiety domku skrzata, maskotki skrzata leśnego oraz wybudowanie drzewa mieszkalnego. Natomiast w projekcie o dwujęzyczności dzieci były zarazem modelowymi czytelnikami i autorami. Dziecięce interpretacje tekstów znalazły bowiem odzwierciedlenie w oryginalnych ilustracjach, dzięki którym powstał barwny i niepowtarzalny zbiór baśni.

W tym przypadku baśnioterapia służyć miała pokonaniu barier psychologicznych, emocjonalnych, adaptacyjnych i kulturowych, które są naturalnym następstwem sytuacji życiowej dzieci polonijnych. Taki stan rzeczy wymagał ode mnie przyjęcia roli „czułego narratora”, o którym opowiadała Olga Tokarczuk w swoim wykładzie noblowskim. Lotinki i dreptaki były tym, czym stał się wspomniany przez noblistkę baśniowy imbryk: „To czułość sprawia, że imbryk zaczyna mówić. Tęsknię do tamtego świata od imbryka”²⁰. Czajniczek z opowieści Hansa Christiana Andersena to przykład wyjątkowego bohatera literackiego, wrażliwego i czułego. Jego dobroć sprawiła, iż zyskał sympatię, szacunek, współczucie i zaufanie dzieci wielu pokoleń. Dlatego też to lotinki i skrzaty, serdeczne i czułe niczym imbryk, ochoczo wspierały dzieci polonijne w dążeniu do dwujęzyczności. Jedną z istotniejszych korzyści z niej wynikających jest przezwyciężenie wyalienowania, które towarzyszy małym Polakom na emigracji. Biegła znajomość dwóch języków zwiększa poczucie bezpieczeństwa i przynależności do obu społeczności.

Zaangażowanie dzieci włoskich w projekt i wspólna praca nad książką pogłębiły ich integrację z dziećmi polonijnymi, stanowiącymi zarówno narodową, jak i szkolną mniejszość. Dodatkowo nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż ilustrowane baśnie napisane zostały przez polską autorkę, ponieważ dzięki lekturze włoskie dzieci miały okazję poznać niektóre aspekty kultury polskiej, w tym wybrane potrawy, oraz charakterystyczną dla naszego kraju przyrodę²¹.

²⁰ O. Tokarczuk, *Przemowa noblowska Olgi Tokarczuk. Laureatką literackiej Nagrody Nobla 2018*, [online] <https://www.nobelprize.org/uploads/2019/12/tokarczuk-lecture-polish.pdf> [dostęp: 24.07.2020].

²¹ Obecnie (styczeń 2020) pracuję nad cyklem opowieści o przygodach polskiego skrzata Feliksa, który odbywa podróż z Polski na Sycylię. Podczas swojej wyprawy poznaje włoskiego skrzata Sergia. Stworzenie tych postaci ma w przyszłości wspomóc integrację dzieci włoskich i polskich.

Załącznik. List do dzieci odczytany w czerwcu 2018 roku, zarówno w języku polskim, jak i w języku włoskim, zgodnie z ideą dwujęzyczności, na Sycylii w Palermo w Villa Niscemi (Sala delle Carrozze) podczas mojego spotkania autorskiego

Drodzy Nauczyciele, Rodzice i Drogie Dzieci,

z wielką radością witam Was na dzisiejszym spotkaniu poświęconym *Baśniom złocistych gwiazd*, dwujęzycznej książce będącej naszym wspólnym dziełem.

W tym ważnym dla mnie dniu pragnę podzielić się z Wami pewnym wspomnieniem. Otóż blisko piętnaście lat temu, jeszcze jako studentka, płynęłam promem na Sycylię. Wsparta o balustradę patrzyłam na taflę roziskrzonego w słonecznym blasku morza. Nie śniłam nawet, iż pewnego czerwcowego dnia powrócę tu jako pisarka.

W Mesynie powitały mnie Madonna della Lettera i lipcowy skwar. I wiercie mi, Moi Mili, że gdyby tamtego ranka, podczas którego rozedrgane gorącym powietrze zwiastowało pasmo upalnych dni i nocy, gdyby wówczas ktoś powiedział mi, że tutejsze dzieci zilustrują moje baśnie, pokręciłabym głową z niedowierzaniem, a proroctwo owo potraktowałabym jako żart. Chociaż przyznam się Wam w tajemnicy, że już wtedy poza wakacyjnym bagażem wiozłam ze sobą, znoszone przez serce, albowiem trwające od dzieciństwa, marzenie o pisarstwie.

Marzenie owo zaczęło się realizować pomału, począwszy od zbioru baśni wydane go tuż po ukończeniu studiów, poprzez kolejne, w tym dwujęzyczne, włosko-polskie *Baśnie srebrzystego księżycyca* poprzedzające dziś celebrowane *Baśnie złocistych gwiazd*.

Jak zapewne zauważyliście, wiele z moich baśni to opowieści leśne, w których splatają się losy skrzatów, dreptaków, lotinek oraz zwierzątek i owadów zamieszkujących lasy i polany. Wielokrotnie piszę o jeżach, wiewiórkach, ślimakach, świerszczach, biedronkach, ważkach, chrabąszczach i pszczołach. W tych historiach ważną rolę odgrywa drzewo, albowiem to w nim zamieszkują nieśmiertelni malcy. Skrzaty zajmują dziuple na parterze. Dziuple owe są wyposażone we wszelkie wygody, kuchnię z obszernym paleniskiem, bawialnię z kominkiem, dobrze zaopatrzoną spiżarkę i sypialnię na pięterku. Dreptaki zaś wykorzystują architekturę korzeni do drążenia swych podziemnych norek, w których ważne miejsce pełni warsztat. Delikatne lotinki żyją w kokonach zawieszonych na gałęziach, dyndających wysoko w czuprynach drzew.

Na krańcu czarodziejskiego lasu stoi finezyjna chatka otoczona krzewami gadających róż. To tam czaruje wróżka, a na okiennym parapecie wygrzewa się kocur. W saloniku zaś, na krągłym stolyczku, połyskuje szklana czarodziejska kula, która za sprawą zaklęcia i dotknięcia różdżką pokazuje przyszłe dzieje.

Niekiedy do lasu przybywa w odwiedziny skrzat miejski. Opuszcza wówczas swą kamienicę, a dokładnie mieszkanko w szparze w parkiecie, i na skrzydłach zaprzyjaźnionego ptaka frunie z wizytą do leśnych przyjaciół.

Z prawdziwym wzruszeniem oglądałam Wasze ilustracje: portrety skrzatów, lotinek i dreptaków, a także ptaka trzymającego w dziobie srebrną łyżeczkę i parę trzewików. Wszystkie były piękne, albowiem wyrażały Wasze wyobrażenia o czarodziejskim

świecie, w którym każdy cud i niesamowitość zdarzyć się może. Wybór, którego musiałam się podjąć, był niezwykle trudny, ale ze względów wydawniczych konieczny.

Spotkanie z Wami zainspirowało mnie do napisania kolejnej baśni pod tytułem *Podróż skrzata Feliksa*. Skrzat ów wyrusza w podróż na skrzydłach Lazurowego Ptaka do śródziemnomorskiej krainy. W tej opowieści sady jabłoni zastąpią gaje oliwne, cykady zajmą miejsce świerszczy, pojawią się jaszczurki, kraby i piaskowy skrzat. I tę baśń właśnie zadedykuję Wam, moim sycylijskim ilustratorom.

Na zakończenie chciałam Wam podziękować za piękne obrazki, a Nauczycielom i Rodzicom za wsparcie, pomoc i życzliwość. Szczególne podziękowanie składam pani Beacie Kowalczyk i panu konsulowi Davidemu Farinie, bez których zaangażowania *Baśnie złocistych gwiazd* na pewno nie zostałyby wydane.

I pamiętajcie, że to Wasz udział w tej publikacji pozwolił spełniać mi dalej moje marzenie o pisarstwie. W przyszłości takich ziszczonych marzeń i Wam, Drogie Dzieci, z całego serca życzę.

Wierzę również, że moją kolejną włoską publikacją będzie powieść-baśń *Kamień władzy*, nad którą niedawno ukończyłam wieloletnią pracę i którą chciałabym bardzo wydać również w języku włoskim. Tytułowy kamień prowadzi do odwiecznej walki dobra ze złem, a w starciach owych uczestniczą zarówno nieśmiertelnicy: czarodziejki, wróżki, lotniki, dreptaki, skrzaty, kwiatonki, jak i ludzie. Trylogia *Kamień władzy* to moje kolejne marzenie.

Nie bójcie się marzyć. Marzenia dadzą Wam siłę do działania. Przecież Wy, Drogie Dzieci, o tym doskonale wiecie. To my, dorośli, zapominamy o naszych dziecięcych pragnieniach. Dlatego proszę Was, byście przypominali nam o nich każdego dnia i pomagali je spełniać, tak jak mi pomogliście.

BIBLIOGRAFIA

- Baśnie srebrzystego księżycy czyli wspaniałe polsko-włoskie wydanie polskich baśni, [online] <http://www.naszswiat.net/wiadomosci/wiadomosci/wlochy/basnie-srebrzystego-ksiezycy-czyli-wspaniale-polsko-wloskie-wydanie-polskich-basni.html> [dostęp: 1.02.2020].
- Baśnie Weroniki [oficjalna strona autorska], [online] <https://www.weronikamadryasbooks.com/wydarzenia> [dostęp: 1.02.2020].
- Borecka I., *Biblioterapia w szkole. Poradnik dla bibliotekarzy*, Legnica 1998.
- Dolna A., *Biblioterapia a czytelnictwo*, [online] www.edukacja.edux.pl/p-4687-biblioterapia-a-czytelnictwo.php [dostęp: 11.03.2017].
- Eco U., *Sześć przechadzek po lesie fikcji*, tłum. J. Jarniewicz, Kraków 1996.
- Europa Condivisa – Wspólna Europa, [Warsztaty literackie, promujące dwujęzyczne, włosko-polskie, wydanie „Baśni złocistych gwiazd – Le fiabe delle stelle dorate”...], wpis z portalu społecznościowego Facebook z 18 maja 2019, [online] www.facebook.com/1397622153826974/posts/2334138230175357/ [dostęp: 1.02.2020].
- Fałtynowicz W., *Natura porostów – porosty w naturze*, [w:] *Przyroda, ekologia, kultura*, red. E. Dobierzewska-Mozrzyńska, A. Jezierski, Wrocław 2012, s. 159–167, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, nr 3400. *Seminaria Interdyscyplinarne – Studium Generale Universitatis Wratislaviensis im. Profesora Jana Mozrzyńskiego*, t. 16.
- Fałtynowicz W., *Porosty w lasach. Przewodnik terenowy dla leśników i taksatorów*, Warszawa 2012.
- Kajros. Stowarzyszenie Arteterapeutów Polskich, [online] www.kajros.pl [dostęp: 12.03.2017].
- Le Strade della Fiaba Europea, [online] www.facebook.com/events/290449818115533 [dostęp: 1.02.2020].
- Madryas W., *Baśnie srebrzystego księżycy. Le fiabe della luna argentata*, tłum. I. Banchig, il. A. Kumuda, Gdynia 2015.
- Madryas W., *Baśnie złocistych gwiazd. Le fiabe delle stelle dorate*, tłum. I. Banchig, B. Bujalska, Palermo 2018.
- Madryas W., *Baśnie Złocistych Gwiazd_ Warsztaty literackie polsko włoskie*, film zamieszczony w serwisie YouTube, [online] https://www.youtube.com/watch?v=HNETnEZ_xWU [dostęp: 1.02.2020].
- Madryas W., *Hipertekstualny model public relations we współczesnej organizacji*, Toruń 2016.
- Madryas W., *Wywiad z Weroniką Madryas, autorką baśni „Le fiabe della luna argentata”*, rozm. przepr. D. Wojtaszczyk, [online] naszswiat.it/polacy-we-wloszech/weronika-madryas-autorka-basni-le-fiabe-della-luna-argentata/ [dostęp: 1.02.2020].
- Prezentacja polskiej bajki na BookCity w Mediolanie, [online] <https://www.polacywewloszech.com/2017/11/13/prezenta-polskiej-bajki-bookcity-w-mediolanie/> [dostęp: 1.02.2020].
- Tokarczuk O., *Przemowa noblowska Olgi Tokarczuk. Laureatką literackiej Nagrody Nobla 2018*, [online] <https://www.nobelprize.org/uploads/2019/12/tokarczuk-lecture-polish.pdf> [dostęp: 24.07.2020].

STRESZCZENIE

Artykuł *Baśnioterapia jako narzędzie wspierające dwujęzyczność dzieci polonijnych we Włoszech* jest podsumowaniem warsztatów baśnioterapeutycznych przeprowadzonych przeze mnie w maju 2019 roku. Warsztaty stanowiły element przedsięwzięcia literacko-edukacyjnego skierowanego do dzieci polonijnych oraz włoskich w wybranych szkołach w Palermo, Salerno i Lago Patria. Zajęcia zrealizowane zostały z wykorzystaniem materiału z dwujęzycznego zbioru *Baśnie złocistych gwiazd* mojego autorstwa.

Celem artykułu jest ukazanie korzyści płynących z promowania dwujęzyczności oraz podkreślenie skuteczności biblioterapii jako narzędzia służącego realizacji tego dążenia. W efekcie zaangażowania uczestników zajęć powstały: ilustracje do książki, spektakl oraz makiety dziupli

skrzata. Dwujęzyczna książka pomogła zintegrować dzieci obu narodowości oraz popularyzować czytelnictwo.

SŁOWA KLUCZOWE:

dwujęzyczność, biblioterapia, baśnioterapia, porostowy model baśnioterapeutyczny, dzieci polonijne

FAIRY-TALE THERAPY AS A TOOL SUPPORTING BILINGUALISM IN POLISH EXPAT CHILDREN IN ITALY

SUMMARY

Fairy-tale therapy as a tool supporting bilingualism in Polish expat children in Italy is a follow-up paper to the fairy-tale therapy workshop conducted by the author in May 2019. The workshop was part of a literary and educational undertaking involving Polish expat and Italian children in selected schools in Palermo, Salerno, and Lago Patria. The classes based on the texts from my bilingual collection *Baśnie złocistych gwiazd* (Tales of the golden stars).

The article shows the benefits of promoting bilingualism and to emphasize effectiveness of bibliotherapy as a means to this aim. The outcome of the workshop were the following things created by its participants: illustrations to the book, an acting performance, and models of a gnome's hollow. The bilingual book was essential in supporting integration of children of both nationalities as well as in inducing them to read.

KEYWORDS:

bilingualism, bibliotherapy, fairy-tale therapy, hypertextual lichen fairy-tale therapy model, Polish expat children